

Research Paper

Geopolitical explanation of globalization and the growth of nationalist populism in the West

Hossein Hemmati ^a, Ghasem Torabi ^{b*}, Abbas Salehi ^c

^a. PhD student, Department of Political Science, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran

^b. Associate Professor, Political Science Department, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran

^c. Assistant Professor, Political Science Department, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

Populism, nationalism, globalization, crisis, the West

ABSTRACT

In recent decades, the populist wave has been spreading in western democracies and has posed challenges to them. On the other hand, the phenomenon of globalization showed its presence in the last decades of the 20th century and spread its deep influence on various fields of economy, politics and culture, and as a threat to the sovereignty and one-handedness of nation-states, it has caused identity and cultural, economic, political and security crises. The purpose of this article is to investigate the role of globalization in the growth of populism in Western countries using the qualitative research method, of the causal explanation type. The main research question is, what role has globalization played in the strengthening and growth of nationalist populism in the West? The assumption of the present article is that the consequences of globalization, including the growth of xenophobia in the form of anti-immigration policies, identity crisis, migration crisis, political-economic and social crisis, the failure and non-implementation of the goals of the globalization phenomenon, and the obvious lack of political, economic, and cultural options in Western countries to deal with or contain these conditions at the national level, which have fueled the increase in citizens' dissatisfaction, have caused the growth of populism and an opportunity for the rise of nationalist populism currents in the West.

Citation: Hemmati, H., Torabi, G., & Salehi, A. (2023). Globalization and the growth of nationalist populism in the West. *Geography (Regional Planning)*, 13(50), 139-156.

<http://doi.org/10.22034/jgeoq.2023.382057.3995>

Extended Abstract

Introduction

In the 21st century, we are witnessing the rise of a wave of populist leaders and movements in western countries, so that whenever populism is discussed, it is actually a global phenomenon that has engulfed most of the countries of the world, especially western democracies. Hence, examining the role of effective factors in the growth of populist currents in the West and their success has become an important issue that, despite the concern of many thinkers and academic circles who have conducted research in this field, many angles of the causes of the re-emergence of the phenomenon of populism, especially the role of globalization in its strengthening and growth, have been neglected. In fact, globalization has positive and negative advantages and disadvantages. For this reason, Western democracies under the influence of globalization as an international phenomenon have faced challenges including the growth of populist and nationalism currents. Therefore, identifying and analyzing the impact and role of globalization in the growth of populist currents, which are mainly in Western countries, is an important issue that has not been addressed in the academic and university circles of Iran, and it needs to be taken into account. Therefore, in this research, the question is answered, what role has globalization played in the strengthening and growth of nationalist populism in the West?

Methodology

Qualitative research method is causal explanation type and data collection method is library. By using the sources, while rereading the theoretical concepts of globalization and populism, the main influential components of globalization have been examined and an effort has been made to explain their role in the growth of populism in the West.

Results and discussion

Economic globalization and international competition in industrialized countries lead to the migration of capital, unemployment, forced job changes, wage reductions, and finally, a part of the social layers suffer or

become poor. In addition, political, economic and environmental problems are so huge today that they cannot be answered within the framework of national policy. Solving these problems requires international tools and measures, and this leads to the weakening of national policies and reduces the scope of influence of classical national governments. Where national governments have to find solutions to complex problems, politics becomes more indisputable for citizens. They feel that they do not have democratic control over their elected government and cannot influence its policies. In Western countries, including America, since Donald Trump and Matteo Salvini and Marine Le Pen in Europe; France, Italy, ...) Nationalist populist currents have tried to establish mass politics by demagogic mobilization of the "will of the people" through Charismatic leadership. In this regard, they have had disastrous experiences for Western democracies, including fueling and strengthening populist currents. Therefore, nationalist populist currents intend to respond to the conflicts that globalization has brought with it. In the Brexit debates in the UK, the supporters of separation from the European Union spoke of nationalism and the need to regain the territorial integrity of their country.

Conclusion

It can be said that populist parties and currents with common characteristics such as clear opposition to globalization and economic integration and cultural and political assimilation have emerged and are questioning all the values of liberal democracy. In such a situation, nations and cultures are faced with new opportunities and threats, which on the one hand lead to understanding and on the other hand lead to different interactions between them. In this situation, it has created a new opportunity for the populist and nationalist currents in the West, and in this regard, by emphasizing the fact that in the challenge of globalization, people and governments should not blindly and passively accept dominant cultures; Rather, they should form the framework of their cultural policy

with an active approach and in this regard, turn all existing threats into opportunities. Based on this, causes and factors such as the issue of globalization and its consequences in various economic, social and security dimensions, followed by events such as economic crises, the issue of increasing immigration growth, fear of terrorism, identity crisis, and on the other hand, events such as the referendum of the British exit from the European Union "Brexit" and the victory of Donald Trump in the American presidential election in 2016 as accelerating factors in the intensification and expansion of populism in Europe and the United States and in general in The West has played an essential role. Nationalist populism does not seem to be a fleeting phenomenon and could be dangerous for the future of democracy in Europe.

Keywords: Populism, nationalism, globalization, crisis, the West

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین ژئوپلیتیکی جهانی شدن و رشد پوپولیسم ملی گرا در غرب

حسین همتی - دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران

قاسم ترابی^۱ - دانشیار، گروه علوم سیاسی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران

عباس صالحی - استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

پوپولیسم، ملی‌گرایی، جهانی‌شدن، بحران، غرب

در دهه‌های اخیر موج پوپولیستی در دموکراسی‌های غربی رو به گسترش بوده و چالش‌های پیش روی آنها گذاشته است. از طرفی پدیده جهانی شدن در دهه‌های پایانی قرن بیستم حضور خود را به رخ کشیده و تأثیر عمیق خویش را بر حوزه‌های مختلف اقتصاد، سیاست و فرهنگ گسترانده و به عنوان تهدیدی برای حاکمیت و یک دستی دولت-ملت‌ها باعث ایجاد بحران‌های هویتی و فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و امنیتی شده است. مقاله حاضر با روش پژوهش کیفی، از نوع تبیین علی، به بررسی نقش جهانی شدن در رشد پوپولیسم در کشورهای غربی پرداخته است. سوال اصلی پژوهش این است که جهانی شدن چه نقشی در تقویت و رشد پوپولیسم ملی‌گرا در غرب داشته است؟ فرض نوشتار حاضر این است که جهانی‌شدن پیامدهای ناشی از آن از جمله (رشد بیگانه‌هراسی در قالب سیاست‌های ضد مهاجرتی، بحران هویت، بحران مهاجرت، بحران سیاسی-اقتصادی و اجتماعی، ناکامی و عملی نشدن اهداف پدیده جهانی‌شدن و فقدان آشکار گزینه‌های سیاسی و اقتصادی، فرهنگی در کشورهای غربی برای مقابله یا مهار این شرایط در سطح ملی که افزایش نارضایتی شهروندان دامن زده، باعث رشد پوپولیسم و فرصتی برای جولان جریان‌های پوپولیسم ملی‌گرا در غرب شده است.

استناد: همتی، حسین، ترابی، قاسم، و صالحی، عباس. (۱۴۰۲). جهانی شدن و رشد پوپولیسم ملی گرا در غرب و تبیین ابعاد ژئوپلیتیکی آن. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۳(۵۰)، ۱۵۶-۱۳۹

 <http://doi.org/10.22034/jgeoq.2023.382057.3995>

مقدمه

قرن بیست و یکم جهان شاهد به پا خواستن موجی از رهبران و حرکت‌های پوپولیستی در کشورهای غربی هستیم به طوری که هر زمانی که از پوپولیسم بحث می‌شود، در در حقیقت بعنوان یک پدیده جهانی که بیشتر کشورهای جهان به ویژه دموکراسی‌های غربی را فرا گرفته است در ذهن تداعی می‌کنند. از این رو بررسی نقش عوامل موثر در رشد جریان‌های پوپولیستی در غرب و موفقیت آن‌ها به موضوع با اهمیتی تبدیل شده است که با وجود دغدغه‌مندی بسیاری از اندیشمندان و محافل دانشگاهی که در این زمینه تحقیقاتی داشته‌اند اما زوایای متعددی از علل ظهور دوباره پدیده پوپولیسم به ویژه نقش جهانی شدن در تقویت و رشد آن مغفول مانده است. در حقیقت جهانی شدن دارای وجوه مثبت و امتیازها و وجوه منفی مضراتی می‌باشد. از این جهت دموکراسی‌های غربی تحت تأثیر فضای جهانی شدن به عنوان یک پدید بین‌المللی آنها را چالش‌های از جمله رشد بیش از پیش جریان‌های پوپولیستی و ملی‌گرایی مواجه ساخته است. بنابراین شناسایی و واکاوی تاثیر و نقش جهانی شدن در رشد جریان‌های پوپولیستی که عمدتاً کشورهای غربی مسأله مهم و با اهمیت است که در محافل آکادمیک و دانشگاهی ایران کمتر به آن پرداخته شده که ضرورت دارد مورد توجه قرار گیرد. لذا در این پژوهش به این سوال پاسخ داده می‌شود که جهانی شدن چه نقشی در تقویت و رشد پوپولیسم ملی گرا در غرب داشته است؟ و در پاسخ اجمالی ادعای نوشتار حاضر این است که جهانی شدن به عنوان تهدیدی برای حاکمیت و درجه خلوص (یک دستی) دولت-ملت‌ها باعث ایجاد بحران‌های هویتی و فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و امنیتی شده است و جهانی‌شدن پیامدهای ناشی از آن از جمله (رشد بیگانه‌هراسی در قالب سیاست‌های ضد مهاجرتی، بحران هویت، بحران مهاجرت، بحران سیاسی-اقتصادی و اجتماعی، ناکامی و عملی نشدن اهداف پدیده جهانی‌شدن و فقدان آشکار گزینه‌های سیاسی و اقتصادی، فرهنگی در کشورهای غربی برای مقابله یا مهار این شرایط در سطح ملی که افزایش نارضایتی شهروندان دامن زده، باعث رشد پوپولیسم و فرصتی برای جولان جریان‌های پوپولیسم ملی‌گرا در غرب شده است. اهمیت این مقاله در شناخت مولفه‌های تأثیر گذار جهانی شدن در رشد پوپولیسم ملی گرا در غرب است چرا که امروزه یکی از خطراتی که دموکراسی در سراسر جهان به ویژه کشورهای غربی را تهدید می‌کند. از این رو، این پژوهش بر نقش جهانی‌شدن و بحران‌های ناشی از آن در تقویت و خیزش دوباره جریان‌های پوپولیستی در کشورهای غربی تمرکز کرده و افزون بر آن، نقش مهم ابعاد مختلف جهانی‌شدن در رابطه با جریان‌های پوپولیستی در غرب و نتایج حاصل از آن پرداخته و مورد بررسی قرار گرفته است.

مبانی نظری

دانشمندان سیاسی و جامعه‌شناسان در ارتباط با ریشه رشد جریان‌های پوپولیستی ملی گرا و احزاب دست راستی رادیکال جدید پاسخ‌های متفاوتی را ارائه کرده‌اند که برخی مهمترین ریشه پیدایش آنها عبارتند از گسترش جهانی شدن اقتصادی، مهاجرت و بیکاری فزاینده، گسترش چند فرهنگی شدن و تهدید هویت فرهنگی، کاهش اقدامات رفاهی، گسترش تروریسم و جرم‌ها در غرب، عمدتاً از ناحیه مهاجران و پناهندگان از نظر ایگن‌زای احزاب جریان اصلی در نگه داشتن رای دهندگان ناموفق بوده‌اند و با ظهور احزاب راست افراطی این احزاب موفق شدند بسیاری از آرای اعتراضی را به خود جلب کنند و با فاصله گرفتن از فاشیسم حمایت گسترده‌ای را به دست آورند. وی معتقد است این احزاب محصول اختلافات جامعه مدرن پسا صنعتی‌اند که در آن مادیات دیگر در مرکز مطالبات نبوده و طبقه کارگر و سرمایه دار مانند گذشته روبروی هم قرار نداشته‌اند. همچنین روند جهانی شدن در اقتصاد و فرهنگ که باعث افزایش بیکاری و از دست رفتن هویت شد و این مسئله خصوصاً حمایت از راست افراطی را از میان طبقات متوسط و کارگر افزایش داد. در فضای پس از جنگ طبقه بندی‌های اجتماعی کم‌رنگ شد و وفاداری‌های حزبی دیگر مانند گذشته وجود نداشت و فضا بدین ترتیب برای آغاز تحولات جدید مهیا گردید. از نظر بتز اروپای غربی در سال‌های بعد از جنگ شاهد شکوفایی اقتصادی و رشد استانداردهای زندگی و افزایش میزان رفاه، بود اما در دهه ۱۹۸۰ و در پی تغییرات در عرصه سیاسی و اقتصادی بود

که راست افراطی فرصت ظهور مجدد پیدا کرد. ایگنازی اعتقاد دارد اقتصاد پس از جنگ و تبادلات فرهنگی باعث کم‌رنگ شدن مشخصه‌های طبقاتی و وابستگی‌های سنتی شده است در این فضای جدید ایجاد شده محل رشد برای احزاب جدید اعم از راست افراطی سبزه‌ها و جنبش‌های مختلف اتحادیه اروپا ایجاد شده است و راست افراطی توانسته بازندگان روند جهانی شدن را به خود جلب کند (سردارنیا، ۱۳۸۶: ۱۷۸).

پوپولیسیم دال مرکزی دانش سیاست در عصر جهانی شدن است. با این توضیح که جهانی شدن و رسانه-ها تمامی ابعاد زندگی انسانها از جمله سیاست را دگرگون کردند. این دگرپرسی هم در ماهیت و معنای سیاست و هم کارکردها و نهاد شکل گرفته است. چنانکه در سبک زندگی جدید، سیاست و دموکراسی-های نوین پدیدار شدند. مولفه-های اصلی سیاست نوین، پوپولیسیم است. پوپولیسیم نوینی که از یک سو عناصر دموکراسی همانند جامعه مدنی، حزب، انتخابات و مشارکت مردم را تغییر داده است. از سوی دیگر سیاست نوین با مولفه-هایی روزمرگی، بزرگنمایی فساد و اتهام اقتصادی، ناکارآمدی طبقه متوسط فرهنگی، اجتناب از بیان حقایق، رابطه مستقیم مدیران با جامعه و نقش محوری شبکه-های اجتماعی در انتخابات شناخته می‌شود (عالم، همتی، ۱۳۹۸). به نظر رابرتسون جهانی شدن باعث دامن زدن به دغدغه‌های انسان گردیده است و ارتباط افراد با یکدیگر و به‌ویژه با اجتماعات و جوامع مختلف در سطح جهان باعث بروز موقعیت‌های تنش آمیزی گردیده است که منبع بسیاری از مشکلات هویتی افراد است. ارتباط افراد با یکدیگر، آگاهی هریک را از ارزش‌های فرهنگی دیگری به‌طور مستقیم و غیرمستقیم افزایش می‌دهد که بر درک انسان از خود و هویت خویشتن تأثیرگذار است. این مسائل و مشکلات و دغدغه‌ها وضعیتی را که رابرتسون «دوگانگی انسان مرکزی» می‌نامد، به وجود می‌آورد که از یک طرف به رابطه‌ی افراد و جوامع ملی و از طرف دیگر به رابطه‌ی «فرا جامعه‌ای» میان جوامع و افراد هریک از جوامع با یکدیگر مربوط می‌گردد. (رابرتسون نقل از کچویان، ۱۳۸۵: ۱۱۵-۱۱۴). از نظر هابر ماس منادی ختم دوره‌ی سلطه‌ی جهانی دولت-ملت به مثابه الگوی اصلی سامان سیاسی است. هابرماس استدلال می‌کند که جهانی شدن با تضعیف تمام این ظرفیت‌های دولت-ملت کل معنای آن را به عنوان یک الگوی سازمانی سیاسی به چالش می‌کشد. به عقیده هابر ماس تحولات جهانی شدن به ویژه جهانی شدن اقتصاد برای دولت-ملت به عنوان بستر نهادی این فراگرد زنگ خطری را به صدا درآورده است، در مقابل شکل سرزمین دولت-ملت جهانی شدن تصویر شطی را در ذهن زنده می‌کند که سریز کرده است و همه مرزها و پایگاه‌های مراقبت را یکسره در هم شکسته است و همه حصارها از جمله حصار ملت را شکسته است (پولادی، ۱۳۸۲: ۱۰۴). به عقیده‌ی هابرماس جهانی شدن عرصه را بر روی نیروی همبستگی جوامع ملی تنگ می‌کند: بازار جهانی، مصرف انبوه، ارتباطات توده‌گرا و گردشگری توده‌ای موجب می‌شود که محصولات یک فرهنگ توده‌ای انتشار یابد (که اساساً توسط آمریکا شکل داده شده است). این فرهنگ‌ها کالاهایی شده نه تنها خود را بر سرزمین‌های دور تحمیل می‌کند، بلکه حتی در غرب نیز معنادارترین تفاوت‌ها را هم طراز و ریشه‌دارترین سنت‌های محلی را سست‌بنیان می‌کند. به عقیده هابرماس لازم نیست که دموکراتیزه شده به نحو ذاتی ریشه در ملت به‌عنوان یک اجتماع پیشا-سیاسی مبنی بر سرنوشت مشترک داشته باشد بلکه قوت دموکراسی دقیقاً در ظرفیت آن از حیث ادغام اجتماعی بر مبنای مشارکت سیاسی شهروندان و بستن رخنه‌هایی است که مانع این ادغام می‌شود. به عقیده وی تعامل میان سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی از یکجانب و بین سیاست‌های اقتصادی و توسعه بازار کار از جانب دیگر نشان می‌دهد که تا چه میزان تأثیرگذاری سیاست شروع داخلی تنگ شده است. همچنین جهانی شدن اقتصاد به‌وضوح بر نحو فزاینده‌ای به زیان استقلال عمل دولت و ظرفیت آن‌ها در دخالت‌های اقتصادی عمل کرد. (شجاع، ۱۳۹۶: ۲۵). بعد فرهنگی جهانی شدن تأثیر بیشتری داشته باشد، به ویژه در اروپای غربی. مهاجرت آخرین مرز جهانی شدن است. مزاحم‌ترین و محل‌ترین است، زیرا در نتیجه آن، مردم با اشیاء یا انتزاعات سروکار ندارند. در عوض، آن‌ها با انسان‌های دیگری روبه‌رو می‌شوند، انسان‌هایی که ظاهر، صدا و احساس متفاوتی دارند. و این می‌تواند باعث ترس، نژادپرستی و بیگانه‌هراسی شود. اما همه واکنش‌ها مضر نیست. باید اذعان داشت که سرعت تغییر می‌تواند

بسیار سریع حرکت کند که جامعه قابل هضم نباشد. ایده‌های اخلاص و تخریب خلاقانه چنان مورد تجلیل قرار گرفته‌اند که به راحتی می‌توان فراموش کرد که از نظر افرادی که مختل می‌شوند بسیار متفاوت به نظر می‌رسند.

اسلاوی ژیتک در رابطه با تأثیر جهانی شدن بر جوامع غربی می‌گوید «من فکر می‌کنم جنبه دیگر جهانی شدن ظهور دیوارهای نامرئی جدید است. حتی همینجا در اسلوانی کارگران بیکار داریم، یا کارگرانی که قرارداد موقت کار دارند. بیش از نصف کارگران در این وضعیت هستند. کشورهای ورشکسته دارید که در آنها آدم‌ها در حلی آباد زندگی می‌کنند و از روند رشد اقتصاد جهان برکنار مانده‌اند. دیگر از مرزهای مشخص طبقاتی خبری نیست، بلکه بیشتر نوعی مرز مبهم به وجود آمده است؛ بین کسانی که از امنیت کلی و حقوق مدنی کامل و چیزهای دیگر برخوردار هستند و کسانی که کلاً بیرون از این عرصه هستند. (ژیتیک، ۲۰۱۶) در واقع از نظر ژیتیک بحث مسئله بحران مهاجرت در اروپا ناشی از جهانی شدن است که در این رهگذر فرصت‌های زیادی را از شهروندان اصلی آن کشورها گرفته است.

براساس آراء و نظرات اندیشمندان که به آنها اشاره شد عمدتاً بر نقش پدیده جهانی شدن و آثار و پیامدهای آن در جنبه‌های مختلف، اقتصادی، فرهنگی و .. (صحه می‌گذارند. از این رو در ادامه مباحث ضمن ارائه تعاریفی از جهانی شدن و پوپولیسم به زمینه‌های تأثیر گذاری و نقش جهانی شدن در رشد و تقویت جریان‌های پوپولیستی در غرب می‌پردازیم.

جهانی‌شدن

واژه جهانی شدن^۱ برای عرصه گسترده‌ای از بحث‌های امروزی، از اقتصاد، سیاست، دموکراسی، حقوق و حقوق بشر گرفته تا مناقشات مربوط به هویت و تفاوت‌های شالوده‌های سیاسی دولت-ملت‌ها را از هم بگسلد و آن‌ها را از توان مدیریت اقتصادی کشور و مهار بحران‌های اجتماعی زیست‌محیطی ناشی از جهانی شدن بازدارد. جهانی شدن از یک طرف چشم‌اندازی آرمان‌شهری را نشان می‌دهد که در آن بیگانگان پیشین به واسطه‌ی انواع رسانه‌های جهانی به مناسبات مسالمت‌آمیز وارد می‌شوند و از طرف دیگر منظری را ترسیم می‌کند که در آن خواه به فرمان یک دستگاه مدیریت مرکزی یا به حکم بازار جهانی، امر اجباری همانندسازی فرهنگی به جلو رانده می‌شود (پولادی، ۱۳۸۲: ۱۴). در مفهوم «جهانی شدن» در فرهنگ علوم اجتماعی «نلسون» چنین تعریف شده است: «روند جهانی شدن عبارت از روند گسترده بین‌المللی شدن ارتباطات و سازمان‌های اقتصادی و تجاری است و در حوزه آن را می‌توان در موافقت نامه‌های تجاری بین‌المللی و افزایش گسترده میزان تجارت بین‌المللی و رشد وابستگی متقابل بین جوامع و کشورهای مختلف جان بررسی کرد (سجادی، ۱۳۸۲: ۸۲).

واترز در تعریف جهانی شدن می‌نویسد «جهانی‌شدن فرایندی است که منجر به ضعیف شدن قیدها و مرزهای جغرافیایی و اجتماعی و قراردادهای فرهنگی می‌شود، به حیثی که مردم نسبت به این ضعیف شدن مرزها آگاهی بیشتری پیدا می‌کنند» (واترز، ۱۳۷۹: ۳). در واقع جهانی شدن را نتیجه‌ی صنعت ارتباطات می‌داند؛ جهانی شدن به معنای مصطلح امروزی از ظهور صنعت ارتباطات جهانی هم‌زمان «مثل تلفن، دورنما، تلویزیون‌ها، رادیوهای جهانی و اینترنت ناشی می‌شود (عاملی، ۱۳۸۲، ۱۵۳). کاستلز هم جهانی شدن را با «انقلاب فناوری اطلاعات» همراه می‌داند، که منجر به ظهور «جامعه‌ای شبکه‌ای» شده است. ویژگی جامعه‌ی شبکه‌ای در هم شکستن ضرب‌آهنگ اجتماعی یا بیولوژیک است که با مفهوم چرخه‌ی زندگی ارتباط دارد (کاستلز، ۱۳۸۰، ۵۶۳). اما گیدنز از طرفی جهانی شدن را مولود مدرنیته می‌داند و از طرفی آن‌ها با تغییر و دگرگونی که در معنای زمان و مکان حاصل گشته تعریف می‌کند (گیدنز، ۱۳۷۹: ۴۲). در کل می‌توان نقطه‌ی مشترک تمامی این دیدگاه‌ها و برداشت‌های مختلف جهانی شدن را در کاهش تأثیر مرزهای کشورها و رو به اضمحلال رفتن آن خلاصه کرد به گونه‌ای که از این پس حکومت‌های ملی توانایی اراده‌ی حاکمیت مطلق بر سرزمین‌های تحت حاکمیت خود را از دست می‌دهند و شرکایی چند در این باره پیدا می‌کنند (کیا و سعیدی، ۱۳۸۵: ۲۱-۲۰).

¹. Globalization

پوپولیسم ملی گرا

پوپولیسم اغلب به جای ملی‌گرایی استفاده می‌شود. چنانچه پوپولیست‌ها مردم را بر اساس ملیت تعریف کنند، پوپولیسم و ملی‌گرایی ظهور می‌کند، جایی که در آن نخبه فاسد ممکن است یک اقلیت باشد که متهم است قدرت سیاسی یا اقتصادی دارد یا این نخبه متهم است که زیر بار منافع کنش‌گران خارجی، رفته است. در اروپا و البته مناطق دیگر تلفیق ضد نخبه‌گرایی و بیگانه‌هراسی اغلب نخبگان و بیگانگان را یک کل دشمن می‌پندارد. بیگانه‌هراسی بیان‌گر تلفیق جهانی شدن و احساسات ضد مهاجرتی است. ملی‌گرایی و سنت‌گرایی نیز یک عنصر مشترک است. به باور برخی، روندهای پوپولیستی اروپا به نوعی فاشیستی است، زیرا ضد دموکراتیک، ایستا، بیگانه‌هراس و روندهایی قوم‌محور هستند و با نهادها و ارزش‌های غربی از جمله تساهل، تکثرگرایی و حفاظت از حقوق اقلیت‌ها و جهانی‌شدن مخالفت می‌کنند. این حرکت‌های پوپولیستی بر این باورند که فقط آن‌ها هستند که خیر عمومی را درک می‌کنند.

در دو دهه اخیر ملی‌گرایی در بسیاری از کشورها رو به افزایش بوده است. از انتخاب ترامپ به سمت ریاست‌جمهوری آمریکا تا برگزیت، سیاست‌های ملی‌گرایانه شینزو آبه^۱ سیاست‌های رجب طیب اردوغان در ترکیه و یا نارندرا مودی^۲ موفقیت احزاب دست راستی در ایتالیا، اتریش و آلمان در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸، نشان می‌دهد که ملی‌گرایی در تمام نقاط جهان افزایش یافته است. ملی‌گرایی بیش‌تر به عنوان ایدئولوژی‌ای کم‌مایه و انعطاف‌پذیر فهمیده می‌شود که عضویت در یک ملت ارزش بیش‌تری از سایر گروه‌ها دارد، به دنبال تمایز از سایر ملتها است و به دنبال حفظ ملت است و اولویت را به نمایندگی سیاسی از سوی ملت برای ملت می‌دهد. ملی‌گرایی نیرویی متکی به خود نیست، بلکه ساخته دست بشر است. این درحالی است که کارشناسان تا دهه ۱۹۹۰ بر فرآیندهای کلانی متمرکز بودند که ملی‌گرایی، ارتباطات، ظهور دولت مدرن و زبان‌های استاندارد را به وجود می‌آورند، پژوهش‌ها در چند دهه اخیر توجه ما را به کنش‌گرایی با عنوان «کارآفرینان قومی» تغییر دادند. این موضوع مطرح است که ملی‌گرایی باید ترویج و تبلیغ شود و اعضا باید متقاعد شوند که به این گروه تعلق دارند (ثمودی، ۱۴۰۰: ۳۹). واژه پوپولیسم از جمله واژه‌هایی است که هم بسیار مورد استفاده است و هم مناقشه‌های فراوانی در مورد آن وجود دارد. پوپولیسم واژه‌هایی است که در یک مرز جغرافیایی محدود نشده است. در ادبیات سیاسی همه قاره‌های جهان مورد استفاده است. از سوی دیگر، به جریان فکری و ایدئولوژی مشخصی وابسته نیست. هرچند که برخی از پژوهشگران معتقدند که خود یک ایدئولوژی است. پوپولیسم واژه است که در آمریکای لاتین متولد شد. این واژه در مقابل خردگرایی، عقلانیت و نخبه‌گرایی است. به تعبیری دیگر پوپولیسم از واژه لاتین *popularis* به معنای توده مردم یا عامه گرفته شده است. در پوپولیسم آموزه و روش سیاسی در طرفداری کردن یا طرفداری نشان دادن از حقوق و علائق مردم عامه در برابر گروه نخبگان است. پوپولیسم دارای مشخصات عوام‌فریبی، تقدس، رهبر کاریزما (فرهمند)، تعصب، ضدیت با تشکیلات، تکیه بر توده‌های محروم و عناصری از ضدیت با امپریالیسم، از دیگر معیارهایی است که راست افراطی در کارزارهای انتخاباتی از آن بهره‌برداری می‌کند (مولر، ۱۳۹۶: ۹). پوپولیسم بر این باور است که خواست مردم و جو غالب و پدید آمده در جوامع گوناگون مقدم بر هرگونه مصلحتی است؛ حال این جوامع می‌تواند، اتحادیه، صنوف، یک روستا، شهر و حتی کشور باشد. پوپولیسم به‌طور معمول از خردورزی، استفاده از خرد جمعی، نقد فنی و کار کارشناسی به دور است و به گذشته و آینده نیز کاری ندارد. پوپولیسم می‌کوشد تا برای برهه خاص و مدت‌زمانی محدود تأیید جامعه هدف را کسب کند. در جوامع توسعه‌یافته، افکار و عقاید پوپولیستی در تدوین و راهبرد جامعه جایگاهی ندارد و برای برقراری عدالت و انصاف از ورود به مقوله پوپولیسم پرهیز می‌شود؛ هرچند ممکن است گاهی برای تسکین موقت از این روش استفاده شود. در نهضت‌های پوپولیستی، به‌طور معمول ائتلافی آشکار یا ضمنی، میان طبقات مختلف با منافع متفاوت و گاه متعارض برقرار می‌شود. تداخل اقشار گوناگون در این نهضت‌ها، به‌طور عمده ناشی از عدم تشکل طبقاتی و عدم وجود مرزبندی روشن طبقاتی است. پوپولیسم

^۱. Abe Shinzo

^۲. Narendra Modi

دارای مشخصات عوام‌فریبی، تقدیس شخص، تعصب، تکیه بر توده‌های محروم، نداشتن ایدئولوژی مشخص، اصلاح‌طلبی، بورژوازی بودن و عناصری از ضدیت با امپریالیسم و ملی‌گرایی است. توسعه‌خواهی و پروبال دادن به نیروهای وابسته به بازار داخلی و گاه آزادی‌های سندیکایی و دموکراتیک از خصلت‌های عمده دوران پوپولیسم است (تارگارت، ۱۳۹۱: ۸۴). پدیده «پوپولیسم» شکلی از سیاست‌های توده‌ایست. ایده اصلی آن، بر ادعای نمایندگی و یا عمل به نام مردم، واکنش آشکار اکثریت توده‌ها در تقابل با نخبگان، افراد ممتاز و یا گروه‌ها و بلوک قدرت استوار است (تاگیف، ۱۳۹۶: ۸۰). تعاریف مختلفی از ملی‌گرایی وجود دارد، اما بیشتر آن‌ها حول این ایده سیاسی است که انسان‌ها به‌طور طبیعی به ملت‌هایی تقسیم می‌شوند که دارای ویژگی‌های قابل تشخیص هستند. این ویژگی‌ها متفاوت است، اما ممکن است که دارای نژاد، قومیت، مذهب، فرهنگ، ارزش‌ها، زبان یا سرزمین مشترک باشند. یک ملت باید خودگردان و به لحاظ سیاسی دارای حاکمیت و تا حد امکان مستقل باشد. ملی‌گرایی همچنین دربرگیرنده یک وضعیت ذهنی است، جایی که در آن وفاداری عالی به دولت نسبت به ملت و ارزش‌ها و فرهنگ‌های آن وجود داشته باشد و ملت باید در درون مرزهای ملی وجود داشته باشد. در واقع، ایده ملی‌گرایی بر مفهوم دولت - ملت استوار است. هر چند ایده‌های زیادی در مورد زمان شروع ملی‌گرایی در اروپا وجود دارد، اما شروع آن را می‌توان به زمان امضای پیمان وستفالی در سال ۱۶۴۸ ارجاع داد. پیمان‌هایی که موجب ایجاد نظم وستفالی شدند، دولت به ملت را به‌عنوان مهم‌ترین واحد سیاسی بر پا کردند و دولت‌ها را ملزم به پذیرش متقابل استقلال و حاکمیت یکدیگر کردند. دولت‌ها نیز موافقت کردند تمامیت ارضی سایر دولت‌ها و تبعیت از قوانین ملت‌ها را محترم بشمارند (Fielder, 2018: 4).

نسبت پوپولیسم و دموکراسی

پوپولیسم از معضله‌ها و چالش‌های فراروی دموکراسی در دوره مدرن به شمار می‌رود. با گسترش رأی عمومی و وجود جامعه توده‌ای در برخی از کشورهای غربی، گفتمان‌های سیاسی اقتدارگرا در دهه‌های ۲۰ و ۳۰ توانستند با پایگاه توده‌ای به تأسیس نظام‌های توتالیتر در آلمان و ایتالیا بپردازد. پیترو ورسلی از کسانی است که به بحث رابطه پوپولیسم و دموکراسی پرداخته است؛ او نشانه‌های دوگانه پوپولیسم را که از ادوارد شیلز گرفته است، شامل برتری اراده مردم و رابطه مستقیم مردم و حکومت، و پوپولیسم را جنبه‌ای از فرهنگ سیاسی می‌داند تا نوعی خاص از نظام ایدئولوژی (اشرف نظری، سلیمی، ۱۳۹۴، ۱۶۶). جنبش پوپولیستی را باید در زمینه پساموکراتیک زوال آرمان‌های دموکراسی خواهانه برابری و حاکمیت مردمی فهم و درک کرد. مشخصه این جنبش ظهور مقاومت‌های گوناگون بر ضد نظام سیاسی - اقتصادی است که به طور روزافزون همچون نظامی توصیف می‌شود که در چنبره نخبگان برخوردار است که گوش شنوایی برای شنیدن مطالبات سایر گروه‌های جامعه ندارند. پوپولیست‌ها مردم را کانون و هسته دموکراسی می‌دانند. البته این امر فقط مختص پوپولیست‌ها نیست. حاکمیت مردم در لیبرال دموکراسی نیز یکی از ویژگی‌های اصلی است که از آن با عنوان ستون نمایندگی یاد می‌شود. با این حال، پوپولیست‌ها فهمی بسیار خاص از مردم دارند. از نظر پوپولیست‌ها، مردم نه تنها به عنوان کنش‌گران دارای حاکمیت، بلکه به عنوان افرادی همگن، ناب و با فضیلت معرفی می‌شوند و این مردم هستند که رکن اصلی جامعه به شمار می‌روند، اکثریت خاموش هستند و اساس جامعه خوب را تشکیل می‌دهند. در مقابل، نخبگان به عنوان اهریمن و شر در برابر مردم خیر ترسیم می‌شوند. این تمایز میان خیر و شر و یا ناب و فاسد یکی از ویژگی‌های اصلی پوپولیسم است (ثمودی، ۱۴۰۰، ۱۶۸).

روش تحقیق

روش پژوهش کیفی، از نوع تبیین علی و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای است. با بهره‌گیری از منابع، ضمن بازخوانی مفاهیم نظری جهانی شدن و پوپولیسم، به مولفه‌های اصلی تاثیر گذار جهانی شدن مورد بررسی قرار گرفته و کوشش شده است تا نقش آنها را در رشد پوپولیسم در غرب تبیین شود.

یافته‌ها

جریانات پوپولیستی در اروپا و ایالات متحده آمریکا با استفاده از بحران مهاجرت، نابرابری اقتصادی، سرخوردگی از اتحادیه اروپا و وجود احساس از هویت گم‌شده ناشی از جهانی‌شدن می‌توانسته‌اند در انتخابات ملی به موفقیت‌های قابل توجهی برسند. در واقع، این احزاب از طریق اشکال جدیدتر ارتباطات توانسته‌اند با شهروندان ناامید از سیاست‌های سنتی و نمایندگانشان، ارتباط برقرار کنند و با عرضه سیاست آزادسازی در مقابل سیاست نهادینه‌شده عمل‌گرایانه، توجه بخشی از شهروندان و افکار عمومی را به خود جلب کنند. ترکیبی از وعده‌ها و شعارهای عوام‌فریبانه نظیر دموکراسی کامل و حقیقی، حاکمیت مردم، نجات مردم و دموکراسی از تهدیدهای ساختگی، گفتمان خصمانه در قبال احزاب حاکم و سیاست‌های آن‌ها و محدود کردن مهاجرت و ورود مهاجران، تبلیغات انتخاباتی آن‌ها را شکل می‌دهد. در حقیقت، تغییر و تحولات اقتصادی و اجتماعی در اروپا موجب افزایش محبوبیت و موفقیت‌های احزاب دست راستی شده است. این احزاب در سه دهه گذشته توانسته‌اند از شکاف‌های موجود استفاده کنند و به بسیج افرادی پردازند (ثمودی، ۱۳۹۷، ص ۱۰۴). بر این اساس در ذیل به مؤلفه‌های اصلی اقتصادی، فرهنگی، امنیتی، و سیاسی پدید آمده از روند جهانی‌شدن و تحت تأثیر آن شکل‌گیری و زمینه‌سازی و تقویت جریان‌های پوپولیسم در اروپا و آمریکا پرداخته می‌شود.

مؤلفه اقتصادی

بحران اقتصادی سبب شد مجموعه‌ای از تضادها متراکم شوند. در نتیجه، وضعیتی پدید آمد که گرامشی آن را فترت می‌نامد: دوره‌ای از بحران که طی آن، برخی از اصول اجماع که بر پایه آن پروژه‌ای هژمونیک شکل گرفته‌اند، به چالش کشیده می‌شوند. این در واقع، همان مشخصه لحظه پوپولیستی است که امروزه خود را در آن می‌یابیم. بنابراین، لحظه پوپولیستی تجلی طیفی از مقاومت‌ها در برابر دگرگونی‌های اقتصادی و سیاسی سال‌های هژمونی نو لیبرال است (موف، ۱۳۹۷، ۳۲). نظام ورشکسته حکمرانی اقتصادی نیز در کنار جهانی‌شدن از دلایل و زمینه‌های دیگر ظهور پوپولیسم است. این نظام که جیمز مونتیرو و فیلیپ پیلکینگتون آن را نئولیبرالیسم می‌نامند در دهه ۷۰ ظهور کرد. از نظر آن‌ها، نظم نئولیبرال نوین که در آن سازمان‌های کارگری و اتحادیه‌های تجاری دچار مشکل شده‌اند، موازنه را به سوی سرمایه و به ضرر کار تغییر داده است. رژیم‌هایی که بر اثر این نظم نو لیبرال جدید ایجاد شده موجب کاهش تورم، کاهش نرخ‌های رشد، نرخ سرمایه‌گذاری پایین، رشد مولد پایین، افزایش نابرابری درآمد و ثروت و کاهش امنیت شغلی شده است. بحران سال ۲۰۰۸ نیز به جای تضعیف این نظم، شرایط را وخیم‌تر ساخته است. به همین خاطر واکنش به این شرایط در شکل پوپولیسم چیز عجیبی نیست و تنها نکته شگفت‌انگیز آن است که چرا ظهور پوپولیسم زودتر اتفاق نیفتاده است. (Cox, 2017: 15). در تمامی کشورهای اروپایی به‌ویژه اروپای، روند کاهش کمک‌های دولتی به لایه‌های محروم جامعه را می‌توان متأثر از هزینه آزادسازی اقتصادی و تضعیف "دولت رفاه"، که آشکارا شکاف طبقاتی را در این کشورها تشدید کرد مشاهده کرد است. توجیه مسئولان اتحادیه اروپا در زمینه کاهش کمک‌های دولتی به اقشار محروم جامعه، اشاره ایست به رقابت اقتصادی با دیگر کشورها و پرداخت هزینه در چارچوب بازار آزاد در ابعاد جهانی که پیامد آن در برخی جوامع اتحادیه اروپا به اعتراضات گسترده و جنبش‌های خیابانی منجر شد. بسیاری از اقشار محروم و میانی در این کشورها، این احساس را داشته که دولت‌هایشان خواهان بهبود وضعیت معیشتی آن‌ها نبوده و احزاب سنتی لیبرال تنها به وعده‌های توخالی پیش از برگزاری هر انتخابات بسنده می‌کنند. این امر سبب نومیثی از احزاب سنتی و دولتمردان در شرق اروپا شد و در نتیجه آن‌ها به سمت احزاب پوپولیست روی آوردند (Gros and Steinherr, 2008: 61-63). جنبش‌های پوپولیستی از زمان رکود اقتصاد جهانی با شدتی بیشتر نمایان شد و روند رشد و توسعه در جوامع مرکزی و شرقی اروپا تحت تأثیر افزایش احساسات ضد مهاجرتی و افراطی قرار گرفتند (ناواریو، ۱۳۹۸: ۳۶). بحران مالی آمریکا که از سال ۲۰۰۸ آغاز شد به سرعت به بحران اقتصاد جهانی تبدیل شد و دولت‌های ضعیف اروپا از جمله یونان، ایرلند، پرتغال، اسپانیا، ایتالیا به‌ویژه کشورهای حوزه یورو را مورد تهدید جدی قرارداد و تا مرکز و شرق اروپا از لهستان، مجارستان، اسلونی، اسلواکی و تا حدی کم‌تر تا جمهوری چک سرایت کرد. چیزی نگذشت که این بحران به اوج خود

رسید و دامنه آن همه اعضای اتحادیه را دربر گرفت. ولی میزان این تأثیرگذاری و ابعاد آن در میان کشورهای عضو یکسان نبود و متناسب با عواملی مانند حجم ترکیدن حساب در بخش مستغلات و مسکن و یا حضور در مراکز مالی بزرگ، متأثر از این بحران بود. در چنین شرایطی که اتحادیه اروپا بیش از هر زمان دیگر به وحدت و همبستگی بیشتر نیاز داشت، اختلاف نظر بر سر چگونگی راه حل، به چالش میان اعضا مبدل شد. در نتیجه آلمان از برنامه سخت گیرانه ریاضت اقتصادی و فرانسه با فروش اوراق قرضه از سوی اتحادیه موافقت کردند. در این حال اختلاف نظر میان مرکل و سارکوزی روسای کشور آلمان و فرانسه بر شدت اوضاع افزود. اما ابعاد فاجعه بیش از این بود و بحران کم کم به درون بازخورد کرد و به واگرایی در داخل اتحادیه از جمله در مرکز و شرق اروپا مبدل گردید (نقیب زاده، ۱۳۹۱: ۹-۲۳).

طبق داده‌های منتشر شده در اوایل ماه جاری، شبکه بین‌المللی افراد دانشگاهی با تحلیل متن سخنرانی‌های رهبران کلیدی در ۴۰ کشور جهان اعلام کردند که پوپولیسیم پس از حدود ۲ دهه در حال ظهور است. این تحقیق نشان داده که حدود ۲۰ سال پیش، تنها تعداد انگشت‌شماری از کشورها از جمله ایتالیا، آرژانتین و ونزوئلا با بیش از ۲۰ میلیون جمعیت، رهبرانی پوپولیست داشتند. طبق تحقیقات پایگاه داده‌های پوپولیسم جهانی، این گروه نسبتاً کوچک پوپولیست در سال‌های منتهی به بحران مالی جهانی از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۹ گستره فعالیت خود را گسترش دادند. اما تا نیمه دهه گذشته و در پی انتخاباتی که ترامپ و بولسونارو را روی کار آوردند، پوپولیسم هنوز ظهور نیافته بود. ظهور پوپولیسم در دو دهه گذشته یک نمونه از چندین مورد ظهور آن در صدسال گذشته به شمار می‌رود. برای نمونه، پیش‌ترها پوپولیسم در برخی کشورها از جمله ایالات متحده یک پدیده عادی و تکرارشونده به شمار می‌رفته است. رشد روزافزون بیکاری و فقر و همچنین شکاف طبقاتی و نابرابری در غرب که ریشه در تکنولوژی اتوماتیک و جهانی شدن اقتصاد دارد عده زیادی را از رهبران موجود سیاسی دل زده و آن‌ها را به سوی رهبرانی با شعارهای افسانه‌ای و غیرواقع‌بینانه که مدعی نجات آن‌ها هستند سوق داده است. در واقع مردم تا زمانی به رهبران اعتماد دارند که رفاه و منافعشان تأمین شود که اگر چنین نشود دلیلی برای ادامه حمایت از آن‌ها نخواهند یافت و رو به سوی رهبرانی دیگر می‌گذارند. با رشد روزافزون برخی از کشورها مانند چین و روانه شدن محصولات آن‌ها به کشورهای غربی، کالاهای ارزان جایگزین کالاهای گران قیمت تولیدی خود آن‌ها شد و به این ترتیب کارخانه‌ها و کشاورزان آن‌ها یکی پس از دیگری مجبور به ترک صحنه رقابت و این موجب موجی از بیکاری در این کشورها شد. جمعیت بیکار روستایی و کارگر به سوی شهرهای بزرگ سرازیر شدند و به این ترتیب نظم اجتماعی و فرهنگی این جوامع دستخوش دگرگونی و هرج و مرج شد. این مسئله به سوخت موشک پوپولیست‌ها برای پرتاب شدن تبدیل شد.

اتحادیه اروپا در دو دهه اخیر با بحران‌های مختلفی از جمله برگزیت، بحران یورو، تروریسم و مهاجرت روبه‌رو بوده است. اگرچه بحران اقتصادی با توجه به کمک‌های دولتی تا حدودی مهار شد، اما برنامه‌ها و تدابیر ریاضتی اتحادیه اروپا موجب بروز نارضایتی در میان شهروندان اروپایی شده است. از نظر برخی، ظهور پوپولیسم واکنش به نحوه مدیریت بحران مالی و به‌ویژه بحران یورو است. یکی از عوامل حمایت از سیاست‌های پوپولیستی، بی‌ثباتی اقتصادی و چالش‌ها پیرامون نحوه واکنش نشان دادن به این بحران در یک اقتصاد جهانی شده است. پس از سی سال رشد اقتصادی و بیکاری پایین، اقتصادهای اروپایی پس از سال ۱۹۷۳ دچار رکود شدند. کاهش رشد در اقتصادهای اروپایی به بیکاری فزاینده و سریع ختم و موجب چرخش بازار کار از صنایع تولیدی به بخش‌های خدماتی شد. واکنش بسیاری از کشورهای اروپایی به بحران اقتصادی دهه ۷۰، جلوگیری از بروز مهاجرت بیشتر بود. دولت‌هایی که وابستگی زیادی به تجارت جهانی و درون اروپایی داشتند، متوجه شدند که گزینه‌های سیاسی محدودی برای واکنش نشان دادن به کاهش رشد اقتصادی و رکود اقتصادی در اختیار دارند. در بحران اقتصادی سال ۲۰۰۸ نیز کشورهایی همچون ایتالیا، یونان، پرتغال و اسپانیا همگی متوجه شدند که ادغام در ساختارهای اتحادیه اروپا موجب کاهش سرعت بهبود وضعیت اقتصادی آن‌ها شده است. با وجود تفاوت و تنوع در مؤلفه‌های مؤثر بر بحران سال ۲۰۰۸، دولت‌های عضو گزینه‌های محدود مالی و پولی برای واکنش به این بحران داشتند. همچنین برای کارگران شاغل در حوزه صنعت و خدمات که از امنیت شغلی کمتری برخوردار هستند و

رقابت نیز بالا است و آن‌هایی که جابه‌جایی آزادانه افراد را چالشی برای هویت خود می‌دانند، مخالفت با پروژه هم‌گرایی اروپایی افزایش یافته است. (Schain, 2018: 5-6). می‌توان گفت نگرانی در میان رأی‌دهندگان که اروپا را معادل ریاضت اقتصادی و از دست دادن کنترل بر ابزارهای سیاست پولی می‌دانند، افزایش یافته است.

درواقع، یکی از دلایل افزایش حمایت‌ها از جریان‌های پوپولیستی به‌خصوص در یک دهه اخیر، بی‌ثباتی اقتصادی بوده که نتیجه بحران مالی سال ۲۰۰۸ است. در سال‌های اخیر و بر اثر جهانی‌شدن صنعت، تولید به کشورهای درحالی‌که توسعه منتقل شد، زیرا در آن مناطق هزینه‌ها پایین‌تر از اروپا است. از این‌رو، کارگران کمتر ماهر اروپایی شغل‌های خود را از دست دادند و برای پاسخ به نیازهای بازار کار، آموزش کافی ندیده‌اند. همچنین برای افزایش حس نارضایتی از دولت و جامعه، به مهاجرانی که به اروپا می‌آمدند، لقب «دزدها» داده شد؛ زیرا آن‌ها صاحب شغل می‌شدند، درحالی‌که جمعیت بومی بیکار بودند. شرایط سنگین بسته‌های حمایت مالی ارائه‌شده از سوی بانک مرکزی اروپا و صندوق بین‌المللی پول با انتقادهای بسیاری مواجه شد و اختلاف میان دولت‌های عضو اتحادیه اروپا افزایش یافت. اگرچه در یونان یا فرانسه، سهم احزاب دست راستی در آرای شهروندان اثرگذار بوده است، اما در برخی از کشورهای دیگری که به لحاظ اقتصادی، شرایط نابسامانی دارند از جمله پرتغال یا ایسلند احزاب دست راستی چندان قدرت نگرفته‌اند. به‌عنوان نمونه، سهم آرای حزب آزادی در هلند در دوره بحران اقتصادی از ۵/۸۹ درصد در سال ۲۰۰۶ به ۱۵/۴۵ درصد در سال ۲۰۱۰ (یعنی افزایش سه برابری) رسید. همچنین حزب فنلاندها نیز با رشد چهار برابری از ۴/۵ درصد در سال ۲۰۰۷ به ۱۹/۰۴ درصد در سال ۲۰۱۱ افزایش یافت. (Stockemer, 2017:12). البته در پژوهش صورت گرفته از سوی ماریان نیونر^۱ (۲۰۱۸) در مورد ۲۶ حزب دست راستی، مشخص شد فقط هشت حزب: آزادی اتریش، اجتماع ملی فرانسه، حزب فنلاندها، دموکرات‌های سوئد، حزب فیدز مجارستان، جنبش ملی بلغارستان^۲، ائتلاف ملی^۳ از لتونی و حزب کارگر لیتوانی^۴ توانستند از بحران بدهی‌ها بهره ببرند و بیشتر احزاب پوپولیستی قدیمی از این فرصت سودی نبرده‌اند. در واقع، ۱۸ حزب از ۲۶ حزب قدیمی‌تر پوپولیستی از این شرایط بهره نبرده‌اند. (Kneuer, 2018: 9). دونالد ترامپ به‌طور رسمی شعار جدیدی را در آوریل ۲۰۱۶ در کارزار انتخاباتی خود برگزید. ترامپ در واشنگتن خطاب به هواداران خود: «نخست آمریکا» را مهم‌ترین دل‌مشغولی دولت خود دانست و گفت «سیاست خارجی من همیشه منافع مردم آمریکا و امنیت آمریکا را بالاتر از هر چیز دیگری قرار خواهد داد» (Mcmanus, 2016) «با پایان جنگ سرد، سرخوشی ناشی از فروپاشی شوروی و رؤیای تحقق «پایان تاریخ» رنگ باخت و مشکلات اقتصادی ناشی از جهانی‌شدن و ادغام اقتصادی فضای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی داخلی آمریکا را متأثر نمود. در چنین فضایی بستر لازم برای طرح سیاست‌های پوپولیستی فراهم گردید. یکی از دلایل اقبال به شعارهای ناسیونالیستی و عوام‌گرایانه این بود که در فرایند جهانی‌شدن، جریان‌های فرهنگی و اجتماعی هماهنگ با جریان اقتصادی رشد نکرده است و به‌علاوه گسترش شبکه‌های مجازی مشکلات فرهنگی و اجتماعی را در معرض دید قرار داده و به رشد پوپولیسم دامن زده است (به‌هکیش و غنی نژاد، ۱۳۹۵:۴). نای نیز تأکید دارد ابزار قدرت نرم کشورها به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای تحت تأثیر جهانی‌شدن و انقلاب اطلاعاتی قرار گرفته است (Gunek, 2018:254).

مؤلفه فرهنگی

روند جهانی‌شدن نه تنها استانداردهای اقتصادی مناطق گوناگون را با یکدیگر نزدیک نموده، بلکه تفاوت میان هنجارهای اخلاقی و اشکال متنوع زندگی را دچار اختلال کرده است. روند روبه گسترش مهاجرت به اروپا در سال‌های اخیر به‌ویژه در کشورهای جنوب و اروپای مرکزی بی‌سابقه بوده است. بنا به ارزیابی سازمان ملل، اروپا و ایالات متحده آمریکا در یک دهه اخیر با موج گسترده مهاجرت و پناهجویی روبرو شده است. روند جهانی‌شدن، تحولات دیجیتالی و

¹. Marianne Kneuer

². Bulgarian National Movement

³. National Alliance

⁴. Lithuanian Labour Party

شبکه‌های مجازی و ارتباطی برافزایش این پدیده افزوده و حضور مهاجران در کشورهای اروپایی به هم‌زیستی ناخواسته فرهنگ‌های مختلف در جوامع شهری منجر شده است. به‌رغم شعارهای برخی احزاب لیبرال، جوامع چند فرهنگی برای بخش قابل توجهی از شهروندان اروپای مرکزی و شرقی قابل پذیرش نبوده و حضور فرهنگ‌های بیگانه نوعی تجاوز به هویت آنان به شمار می‌آیند. برخی هنجارهای فرهنگی مهاجران خارجی به‌ویژه مسلمانان که ممکن است در تقابل با ارزش‌ها و حتی مقررات موجود در جوامع کشورهای میزبان باشد، با بیگانه‌ستیزی و اسلام‌هراسی از سوی احزاب راست افراطی و پوپولیستی مواجه بوده در نتیجه برخی از شهروندان این‌گونه جوامع که احساس می‌کنند دولت‌هایشان قادر به پاسخگویی به معضلات فرهنگی و اجتماعی نیستند، راه‌حل‌های ساده پوپولیستی را جایگزین درمان مشکلات پیچیده می‌نمایند (دهشیری و قاسمی، ۱۳۹۶: ۶۱-۶۳).

از دید جریان‌های راست افراطی مهاجران و مسلمانان تهدیدی فرهنگی بر ضد جوامع اروپایی هستند و ارزش‌های اسلامی با ارزش‌های لیبرال دموکراسی غربی در تضاد است. به گفته یورگ هایدن بنیان‌گذار حزب آزادی اتریش، «سازمان اجتماعی اسلام در تضاد با ارزش‌های غربی است، یا غیرت و ایلدرز معتقد است: «مسلمانان منبع ناشکیبایی هستند و اصولاً اسلام نه یک دین، بلکه ایدئولوژی‌ای استبدادی است. البته در شرق اروپا، اسلام‌ستیزی جای خود را به نژادپرستی آشکار و یهودستیزی می‌دهد و در این منطقه ضدیت با مهاجرت چندی دیگر می‌یابد. به‌عبارت‌دیگر، در اروپای مرکزی و شرقی که تجربه متفاوتی از مسئله مهاجرت دارند، بیشتر تأکید بر ایدئولوژی ملی‌گرایی، ضدیت با یهودیت و ضدیت با کولی‌ها است. به‌هنگام بروز بحران مهاجرت، کشورهای اروپایی مواضع متفاوتی در پیش گرفتند. برخی از کشورهای اروپایی با کشیدن دیوارهای سیم‌خاردار، مانع ورود مهاجران به کشورهای اروپایی و حتی کشته شدن یا آزار و اذیت آنان شدند. یکی از اعضای حزب حاکم فیدز و از اعضای پارلمان مجارستان تا جایی پی‌شرفت که اعلام کرد برای ممانعت از ورود مهاجران به مجارستان باید از سر خوک هابر بالای این دیوارها استفاده کرد. ویکتور اوربان نخست‌وزیر مجارستان نیز ورود مهاجران و اسلام را حمله به هویت اروپایی می‌داند و می‌گوید: «ما این افراد را پناهندگان مسلمان نمی‌بینیم، بلکه آن‌ها مهاجران مسلمان هستند» (Caliskan, E. 2018: 31). ایالات‌متحده و قاره اروپا موفق به حل معضل هجوم مهاجران به کشور‌هایشان نشده‌اند. سیل مهاجران به‌سوی غرب بخصوص از جانب کشورهای فقیر باعث تغییر ساختار جمعیتی کشورهای غربی شده است. نه‌تنها این مهاجران با ورودشان به غرب، رقیب ساکنان اصلی برای کسب مشاغل می‌شوند بلکه این تازه‌واردان فرهنگ، زبان، شیوه زندگی و مذهب متفاوت از مردم کشورهای میزبان دارند و این به‌مرور منجر به کم‌رنگ شدن ارزش‌ها و هنجارهای سنتی کشور میزبان می‌شود. این مسئله منجر به واکنش افرادی می‌شود که از این تغییرات سریع فرهنگی ناراضی هستند. فرید زکریا در این باره می‌گوید: «در سال ۲۰۱۵، ۲۵۰ میلیون مهاجر بین‌المللی و ۶۵ میلیون آواره در سرتاسر جهان دیده شد. اروپا با ۷۶ میلیون نفر بزرگ‌ترین سهم را دریافت کرد، سهمی که اضطراب‌ها را نیز در این قاره افزایش داد». بررسی‌ها نشان می‌دهد که عنصر «مهاجرت» نقش تعیین‌کننده‌ای در نتیجه‌رفراندوم برگزیت، و بر سر کار آمدن احزاب راست افراطی در انتخابات‌های مختلف در اروپا و همچنین انتخابات ۲۰۱۶ ریاست جمهوری آمریکا داشته است. تمایل افراد به پیدا کردن یک راه‌حل ساده برای این نگرانی‌ها باعث می‌شود آن‌ها جذب شخصیت‌های قوی و کاریزماتیک شوند. از طرف دیگر ظهور ارزش‌های جدید برابری و ضد جنسیتی و نژادی باعث رنجش نسل‌های قدیمی شده چراکه مخالف ارزش‌های مترقیانه جدید و از تغییر هنجارهای سنتی جامعه خشمگین و همین‌عده به حامیان بالقوه پوپولیسم تبدیل شدند.

پس از هجوم مهاجران و پناهندگان به اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۵، از اصطلاح‌هایی همچون «هجوم پناهندگان به اروپا» یا «ورود سیل آسای مهاجران به اروپا» توسط احزاب راست افراطی استفاده می‌شد که همگی نوعی احساس منفی و ترس در میان شهروندان اروپایی ایجاد می‌کردند. در واقع، احزاب پوپولیست تمرکز فراوانی بر مهاجرت دارند. آن‌ها اتحادیه اروپا را به دلیل ناکامی در ممانعت از ورود مهاجران مقصر می‌دانند. رهبران پوپولیست مخالف هرگونه طرحی هستند که مسئولیت پذیرش مهاجران را میان دولت‌ها تقسیم می‌کند. این احزاب همچنین مخالف چند فرهنگ‌گرایی و

خواستار کاهش تنوع قومی در درون کشور خود هستند. اگرچه خود این احزاب در خصوص اینکه چه کسی باید مسئولیت پناهندگان را بپذیرد، اختلاف نظر دارند. با این حال، آن‌ها از مفهوم دژ اروپا به معنای ساختن موانع بیشتر برای ورود مهاجران به اتحادیه اروپا حمایت می‌کنند. (Grabbe & Lehne, 2018: 4).

در حقیقت، پشوران دیگر در افزایش حمایت از راست افراطی، ایجاد تشویش در مورد مهاجرت و سرعت تغییرهای اجتماعی همگام با افزایش تنوع قومی و مذهبی است. تا دهه ۸۰ میلادی ناآرامی‌های اجتماعی و هم‌گرایی به موضوع سیاسی مهمی در بسیاری از کشورها تبدیل شده بود. همچنین الگوهای متغیر مهاجرت به تنوع مذهبی و قومی فزاینده و احساسات متفاوت در مورد این تغییرها ختم شد. در اروپا، مهاجرت روزافزون از کشورهای مسلمان و چشم‌گیر بودن نهادهای فرهنگی اسلامی در عرصه عمومی از جمله پوشش مذهبی زنان، مساجد و مناره‌ها با مقاومت جدی در برخی مناطق مواجه شده است. به‌عنوان مثال، ۵/۵۷ درصد شهروندان سوئیس در سال ۲۰۰۹ خواستار ممنوعیت ساخت مناره‌ها در این کشور شدند. (Schain, 2018: 8) بر این اساس احزاب پوپولیستی تلاش می‌کنند تا موضوع مهاجرت را به نامنی و اقدام‌های تروریستی ارتباط دهند. اگرچه برخی از این حمله‌ها توسط پناهجویان یا به‌اصطلاح جهادی‌ها انجام شده بود، در همین ارتباط، یورو پول در سال ۲۰۱۶، ۱۳ حمله از ۱۴۲ حمله را به این دسته افراد نسبت داده بود (Independent, 2017, April 18). به‌عنوان مثال، در اروپا حزب آلترناتیو برای آلمان در سال ۲۰۱۵ موضع خود را از یک حزب ضد یورو به حزب ضد مهاجرت تغییر داد، حتی بخش‌هایی از جنبش پگیدا^۱ در آلمان را با خود همراه ساخت و توانست نظر شهروندان را به خود جلب کند. تأثیر بحران مهاجرت بر بهبود وضعیت احزاب راستی در افکار عمومی و نتایج انتخابات، موجب شده است تا همچنین حمله‌های تروریستی نوامبر ۲۰۱۵ موجب تقویت گفتمان ضد مهاجرتی راست افراطی شده است. به‌عنوان مثال، این امر شرایطی را برای مارین لوپن فراهم ساخته است تا از هر فرصتی برای استفاده از احساسات ضد مهاجران در فرانسه بهره‌برد و از سیاست‌های دولت فرانسه در قبال پناهندگان و البته در سوریه انتقاد کند. وی به این موضوع اشاره می‌کند که حوزه «شنگن» باید از بین برود تا فرانسه بتواند از شهروندان خود محافظت کند و بدون حذف شنگن نمی‌توان امنیت مردم فرانسه را تضمین کرد. به‌عنوان نمونه، اجتماع ملی در فرانسه به‌صراحت حمله‌های تروریستی پاریس را با موضوع مهاجرت مرتبط می‌داند و خواستار مقابله با ورود مهاجران و خروج فرانسه از اتحادیه اروپا و سایر ترتیبات اروپایی از جمله شنگن است. ویکتور اوربان نخست‌وزیر مجارستان نیز به این موضوع اشاره می‌کند که مهاجرت موجب افزایش جرم و بیکاری در اروپا شده است (Venho, 2016: 29). با این حال، برخی از حمله‌های مهم از جمله حوادث تروریستی نوامبر ۲۰۱۵ در پاریس توسط افرادی با پیشینه مهاجرتی انجام شده بود. به همین دلیل نیز نگرانی‌ها در خصوص نحوه ادغام مهاجرین نسل اول و دوم در ساختارهای فرهنگی غرب و یا افراطی شدن آن‌ها افزایش یافته است.

ترامپ نیز همانند هم‌تایان اروپایی خود، مخالف پذیرش مهاجر و پناه‌جو در آمریکاست و برخی اصول شناخته‌شده و معتبر حقوق بشر را نیز نادیده می‌گیرد. او نخبگان جهانی را برای ترویج «مرزهای باز» محکوم می‌کند که از نظر وی به مهاجران اجازه داده است کارهایی که به آمریکاییان متعلق است را از چنگشان درآورده و سطح زندگی آن‌ها را پایین بکشند. او در آغاز کمپین انتخاباتی‌اش به شکل بی‌رحمانه‌ای درباره‌ی این که کدام گروه بزرگ‌ترین خطر را دارد دقیق بود. او مکزیکی‌ها را به خاطر جرم و جنایت، مواد مخدر و تجاوز به ملت صلح‌جو و قانون‌مدار محکوم می‌کرد و مهاجران مسلمانان را به حمایت از «حمالت وحشتناکی که توسط کسانی صورت می‌گیرد که تنها به جهاد باور داشته و هیچ درکی از منطق و احترام برای جان انسان قائل نیستند» متهم می‌کرد. (Stone, 2017).

مؤلفه امنیتی

^۱. Pegida

شهروندان جوامع غربی به شدت نسبت به موضوع امنیت اجتماعی حساس هستند. این امر تنها مربوط به پدیده‌ی تروریسم به‌طور عام و تروریسم اسلام‌گرایانه به‌طور خاص نیست، بلکه تبهکاری و اخلال در نظم اجتماعی را نیز در برمی‌گیرد. برآمد تروریسم اسلام‌گرایانه در سال‌های اخیر تنها سبب شده که پیکان مخالفت‌ها متوجه این پدیده‌ی مرگبار باشد. روند جهانی‌شدن تروریسم اسلام‌گرایانه را به شهرها و روستاهای اروپا کشانده است. دخالت کشورهای غربی در برخی از کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا عملاً مشکلات کشورهای پیرامونی را به مراکز اصلی قدرت‌گیری منتقل کرده است؛ اما دولت‌های غربی تاکنون راه‌حلی مؤثر ارائه نکرده‌اند. دولت‌مردان پوپولیست در این زمینه نیز وعده‌هایی می‌دهند که تحقق آن‌ها عملاً به درگیری‌های بیشتر میان گروه‌های قومی و مذهبی در جوامع غربی منجر خواهد شد؛ اما نمی‌توان ناتوانی دولت غربی برای یافتن راه‌حلی در این زمینه را نیز کتمان کرد. تکرار حوادث تروریستی در کشورهای غربی، افزایش دزدی و جرائم دیگر، رشد تقلب و تخلف در همه عرصه‌ها از جمله مواردی هستند که به احساس فقدان امنیت میان شهروندان این کشورها دامن می‌زند (حسینی زاده، دیگران، ۱۳۹۷، ص ۱۰۴).

با افزایش مهاجرت به کشورهای غربی نه تنها فرهنگ آن‌ها در معرض تغییر و دگرگونی قرار گرفته بلکه هم‌زمان با ظهور داعش تعداد حملات تروریستی در این کشورها بیشتر شد. شهروندان نیز که نسبت به امنیت خود و خانواده‌هایشان حساس هستند ترجیح می‌دهند تا به سیاستمدارانی رو کنند که روند ورود مهاجران و پناهجویان به کشورهایشان را کاهش یا متوقف کند. از سال ۱۹۶۵ که قانون سخت‌گیرانه مهاجرت به آمریکا اصلاح شد و قوانین برای ورود مهاجران به این کشور آسان‌تر شد موجی از مهاجرت به این کشور آغاز شد به‌نحوی که در سال ۲۰۱۵، نسل اول مهاجران به این کشور بیش از ۱۴ درصد جمعیت این کشور را تشکیل می‌دادند. (López, 2015).

مؤلفه سیاسی

یکی از وجوه مهم جهانی‌شدن، تأثیر آن در پیدایش بازیگران جدید سیاسی در عرصه‌ی بین‌الملل و تغییر موقعیت و ویژگی‌های برخی بازیگران قدیمی و سنتی این عرصه است. این بازیگران جدید هم در بعد درون‌دولتی به معنی ایجاد گروه‌ها و سازمان‌های قومی، منطقه‌ای و استانی مؤثر بوده‌اند و هم در بعد فراملی و ایجاد سازمان‌ها و نهادهای فراملی. رشد بی‌سابقه این سازمان‌ها به‌ویژه سازمان‌های فراملی در دهه‌های انتهایی قرن ۲۰ و سال‌های ابتدایی قرن ۲۱ را و هم‌چنین افزایش تنوع و تکثر و اقتدار آن‌ها را می‌توان یکی از شاخص‌های مهم جهانی‌شدن سیاست محسوب کرد (شهرام نیا، ۱۳۸۶، ۱۰۲-۱۰۱). برخی از شهروندان کشورهای غرب روند جهانی‌شدن را به معنای کاهش اختیارات دولت‌های ملی می‌دانند و به‌عبارت‌دیگر عضویت در نهادها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را ناقض حاکمیت مردم تلقی می‌کنند. پذیرش قوانین و قواعد فراملی عملاً مشروعیت دولت‌های ملی را زیر سؤال برده است. وضعیت موجود ناشی از این است که کشورهای اروپایی بدون فراهم کردن زمینه نظری و مادی در پی اخذ تصمیمات برای همه شهروندان از سوی نهادهای فراملی هم چون اتحادیه اروپا هستند بسیاری از شهروندانی که به پوپولیسم نیز گرایشی ندارند، مخالف پیمان‌های اقتصادی فراملی هستند.

اعتراض‌ها به کارکرد اتحادیه اروپا و دیگر تشکلهای بین‌المللی به‌طور واقعی ریشه در این امر دارد که این نهادها و سازمان‌ها فاقد بنیان‌های دموکراتیک بوده و نظارت بر آن‌ها هم چون نظارت بر پارلمان‌های ملی به‌راحتی امکان‌پذیر نیست. کشورهای غربی و احزاب سنتی باید نظریه «دولت ملی» و «دموکراسی» را موردبازنگری جدی قرار دهند. پوپولیست‌ها در این زمینه دولت‌های ملی را نهادهایی بی‌اختیار و بی‌اراده می‌خوانند که سرانجام مجبور به پذیرش سیاست‌هایی می‌شوند که با مطالبات واقعی شهروندان در تناقض است (اسلامی، ۱۳۹۵: ۷-۶). به‌طور کلی در مواجهه با نابسامانی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی ناشی از این وضعیت (جهانی‌شدن) و فقدان آشکار گزینه‌های سیاسی برای مقابله یا مهار این شرایط در سطح ملی، «پوپولیست‌ها» در قالب نوعی مقاومت در برابر جهانی‌شدن (و عوامل پدیدآورنده و تداوم‌بخش آن) عرض‌اندام کرده‌اند. آنان به مردم وعده می‌دهند که می‌توانند دوباره کنترل سرنوشت ملی خود را به دست گیرند. این شعار برگزیت است. این همان وعده‌ای است که دونالد ترامپ، ماتئو سالوینی و مارین لوپن به مردم

می‌دهند. آن‌ها به ما قول می‌دهند که دوباره کنترل مرزها، امور مالی و صنایع خود را به دست می‌آوریم، و با برقراری حاکمیت مردم بر دولت و کشور دوباره سرنوشت خود را در دست می‌گیریم.

نقش رسانه‌ها

سیاست پوپولیستی، همچنین با پیدایش اشکال نمایندگی سیاسی خارج از نهادهای سیاسی سنتی پیوند نزدیکی دارد. طی چند دهه‌ی گذشته احزاب و جنبش‌های پوپولیستی به طرز روزافزونی به سمت رسانه‌ها (تلویزیون و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی جدید) چرخش پیدا کرده‌اند، چرخشی که از آن به‌عنوان یکی از نشانه‌های نو پوپولیسم^۱ که از دهه‌ی ۱۹۹۰ پدیدار شد، یاد می‌شود. مفروضات مربوط به رابطه‌ی میان رسانه و پوپولیسم عمدتاً مبتنی بر این ایده است که روزنامه‌های جنجالی در مقایسه با روزنامه‌های وزین و معتبر بیشتر پذیرای دیدگاه‌ها و رویکردهای پوپولیستی هستند. از سوی دیگر، افرادی که روزنامه‌های جنجالی را مطالعه می‌کنند، در مقایسه با کسانی که از روزنامه‌های وزین استفاده می‌کنند، بیشتر با ایده‌های پوپولیستی هم سو و هم‌صدا هستند (Mazzolini, Stewart & Horsfield, 2003). در همین راستا شواهد و داده‌های تجربی نشان می‌دهد که رأی‌دهندگان به حزب آزادی هلند در مقایسه با رأی‌دهندگان احزاب جریان اصلی عملاً کسانی هستند که بیشتر از رسانه‌های جنجالی استفاده می‌کنند. بنابراین، رسانه‌های جنجالی در مقایسه با رسانه‌های سنتی، مانند روزنامه‌ها، بیشتر به جهان نگرش شهروندان عادی توجه می‌کنند و از آنجاکه در حال حاضر دغدغه‌های شهروندان بیشتر امور روزمره و مسائل مربوط به زندگی عادی است و این گروه از جامعه رژیم رسانه‌ای خاص خود را دارد (مانند تفریح و سرگرمی، لذت، اطلاع یافتن از خبرهای تسکین‌بخش و بی‌دردسرها^۲)، طبیعی به نظر می‌رسد که رهبران پوپولیست با بهره‌گیری از این رسانه بتوانند بر ذهن و احساسات مردم تأثیر بگذارند و آن‌ها را در راستای منافع خود بسیج کنند. به اعتقاد برخی از تحلیل‌گران، پوپولیسم، اعتراض و مخالفت اجتماعی نسبت به نخبگان را با شوونیسم، ترکیب کرده و خود را از طریق بهره‌برداری رسانه‌ای از عملکرد رهبر، به‌ویژه مطبوعات به‌اصطلاح مردمی و رسانه‌های همگانی مانند تلویزیون، آشکار می‌سازد. پوپولیسم به کلمه‌ای جادویی تبدیل شده که برای بی‌اعتبار و بدنام کردن سیاستمداران مشخصی به کار می‌رود و در تضاد با آرمان دموکراسی مبتنی بر حکمرانی خوب و به تعبیر هابرماس گفتگوی عقلانی و منطقی است سمیعی اصفهانی، ۱۳۹۸).

پیدایش رادیو به‌مثابه شکلی از ارتباطات توده‌ای با موج نخست رهبران پوپولیستی در آمریکای لاتین و جاهای دیگر در ارتباط است. مثلاً در برزیل گتولیو وارگاس از برنامه‌های رادیویی که توسط شبکه‌ی ملی دستگاه‌های رادیویی به‌طور روزانه پخش می‌شد، برای متوسل شدن به مردم در کشوری که ابزارهای اندکی برای همگرایی در آن زمان داشت، به‌خوبی بهره گرفت. روح و شیخ برنامه‌های تبلیغاتی و سوداگری تلویزیونی موفقیت‌آمیز رأس شهروند کیندر ایالات متحده و اخیراً پروت نشان داد که رسانه‌ی توده‌ای نیز ابزار نیرومندی برای سیاست پوپولیستی در کشوری قاره‌ای مانند آمریکاست و در اروپا، برآمدن پیم فورتیون در هلند، با محبوبیت وی به‌عنوان مفسر و تحلیل‌گر اجتماعی تلویزیون بی‌ربط نبود (Panizza, 2005:13).

دنیای ترامپ نیز مدیون دنیای رسانه البته بیشتر فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی جدید است. او ضعف‌ها و نقاط کور رسانه‌ها را به‌خوبی می‌شناسد؛ عاشق رسانه‌هاست و منتفر از رسانه‌های جریان اصلی و روزنامه‌نگاران زبردستی که با طرح سؤال‌های عمیق، او و دیدگاه‌های هراس‌آورش را به چالش می‌کشند. ترامپ با دریافت دقیقش از تأثیر شبکه‌های اجتماعی، کمپین خود را بر آن‌ها متمرکز و برخلاف کلیتون، هزینه‌ی بسیار کمی صرف تبلیغات سنتی (تلویزیونی) کرد. به عقیده‌ی تحلیل‌گران و جامعه‌شناسان دنیای رسانه، فیس‌بوک با میدان دادن به شایعات، خبرهای جعلی و اطلاعات مخدوش، نقش بسیار مؤثری در پیروزی ترامپ داشته و در حقیقت راه را برای پیروزی او هموار کرده است. بنابراین، به‌طور کلی می‌توان گفت که در طول مبارزات انتخاباتی، دو عامل ترامپ را به موضوعی جذاب برای رسانه‌های خبری که

¹ Neo-populism

² Soft-news Media

تمایل به دراماتیک کردن واقعیت دارند، تبدیل می‌کرد. نخست، شخصیت ساده، تخت، دوبعدی و یکدست او دقیقاً همان چیزی است که شبکه‌های خبری آمریکایی می‌خواهند و دوم، تولید رخداد که او را مرکز توجهات رسانه‌ای قرار می‌داد. ترامپ احتیاج چندانی به تبلیغات نداشت و مدام به صورت رایگان پوشش رسانه‌ای می‌گرفت که از طریق آن طرفدارانش را می‌شوراند و پیام ساده‌ی خود را به آن‌ها می‌رساند (سمیعی اصفهانی، ۱۳۹۸).

بر اساس ابعاد و مولفه‌های که بدان اشاره شد در حقیقت تأثیرات منفی جهانی‌شدن بر رفاه مردم در دموکراسی‌های غربی سبب ایجاد کینه و نفرت از طبقه‌ی حاکم سیاسی شد. بسیاری از شهروندان نسبت به نظام دموکراتیک سیاسی و اجتماعی حاکم که به وعده‌های برابری و رهایی تدریجی وفا نکرد، بدبین شدند. در همین حال، گسترش ناامنی اجتماعی و اقتصادی با رشد بیگانه‌هراسی و بیگانه‌ستیزی همراه شد. در واقع، مهاجرت و مشکلات ناشی از آن نوعی تهدید اقتصادی، امنیتی و هویتی تلقی شد بحران بزرگ اقتصادی و مالی سال ۲۰۰۸ این ناامیدی سیاسی را بیش از پیش افزایش داد و به تنش در مورد پناهندگی و مهاجرت دامن زد. تنشی که پوپولیست‌های ناسیونالیست در کشورهای غربی به نحو فرصت‌طلبانه‌ای در جهت مقاصد سیاسی خود از آن سوءاستفاده کرده‌اند. چنین عواملی باعث شد که شهروندان جوامع غربی با توجه به تبلیغات و وعده‌های که از سوی جریان‌های پوپولیستی انجام می‌شد به نوعی افزایش چشم‌گیری از این جریانها در غرب شاهد باشیم. به طور کلی می‌توان گفت جهانی‌شدن به عنوان یک عمل تأثیرگذار در پیشرفت و رشد حیرت‌انگیز فن‌آوری اطلاعات و قدرت عظیم رسانه‌های اجتماعی، اینترنت و .. مورد بهره‌برداری جریان‌های پوپولیستی و رهبران سیاسی جوامع غربی مانند برلوسکونی، ترامپ و .. برای افزایش قلمرو و تأثیر گذاری خود قرار داده‌اند.

نتیجه‌گیری

جهانی‌شدن اقتصادی و رقابت بین‌المللی، در کشورهای صنعتی به کوچ سرمایه‌ها، بیکاری، تغییر شغل اجباری، کاهش دستمزدها و نهایتاً متضرر یا تنگدست شدن بخشی از لایه‌های اجتماعی می‌انجامد. علاوه بر آن مشکلات سیاسی، اقتصادی و زیست محیطی امروزه چنان عظیم‌اند که دیگر نمی‌توان در چارچوب سیاست ملی به آنها پاسخ داد. حل این مشکلات به ابزارها و اقداماتی بین‌المللی نیازمند است و همین امر به کم‌رنگ شدن سیاست‌های ملی می‌انجامد و از دامنه تأثیرگذاری دولت‌های کلاسیک ملی می‌کاهد. جایی که دولت‌های ملی باید برای مشکلات پیچیده راه حلی بیابند، سیاست برای شهروندان تردیدناپذیرتر می‌شود. آنان احساس می‌کنند که بر دولت منتخب خود کنترل دموکراتیک ندارند و نمی‌توانند بر سیاست‌های آن تأثیر بگذارند. در کشورهای غربی از جمله آمریکا از زمان دونالد ترامپ و ماتئو سالوینی و مارین لوپن در اروپا؛ فرانسه، ایتالیا، ... جریان‌های پوپولیستی ملی گرا تلاش کرده‌اند با بسیج عوامفربانه «اراده مردم» از طریق رهبری فرهنگ، سیاستی توده‌ای را به کرسی بنشانند، در این راستا برای دموکراسی‌های غربی تجربیات فاجعه‌آمیزی از جمله دامن زدن و تقویت جریان‌های پوپولیستی داشته‌اند. از این رو جریان‌های پوپولیستی ملی گرا قصد آنرا دارند که به معارضه‌هایی پاسخ دهند که جهانی‌شدن با خود آورده است. همان گونه که ترامپ در بسیاری موارد از عبارت «جهانی سازی گرسنه فاسد» استفاده کرده و حتی یک مرتبه هم گفته است: «می‌دانید، آنها یک کلمه دارند که کمی هم قدیمی شده است و آن ملی گراست... می‌دانید من چه هستم؟ من یک ملی گرا هستم.» و جمعیت حاضر با فریادهای «ایالات متحده آمریکا» پاسخ داده‌اند. در مناظرات برگزیت در بریتانیا هم حامیان جدایی از اتحادیه اروپا از ملی‌گرایی و لزوم بازپس‌گیری تمامیت ارضی کشورشان دم زدند. و در اروپا نیز سیاست مهاجرپذیری دولت‌ها را «کشتار مردم خودی» می‌خوانند یا پناهجویان را افرادی می‌نامند که برای «غارت کشورهای اروپایی» و «تابودی فرهنگ اروپایی» به این قاره آمده‌اند. پوپولیست‌ها در ظاهر خواهان «دموکراسی بیشتر» هستند اما همزمان تلاش می‌کنند حقوق انسانی بسیاری از اقلیت‌های اجتماعی را سلب کنند. در مواجهه با ناسامانی سیاسی و اجتماعی ناشی از این وضعیت (جهانی‌شدن) و فقدان آشکار گزینه‌های سیاسی برای مقابله یا مهار این شرایط در سطح ملی،

«پوپولیست‌ها» در قالب نوعی مقاومت در برابر جهانی شدن (و عوامل پدیدآورنده و تداوم‌بخش آن) عرض اندام کرده‌اند. آنان به مردم وعده می‌دهند که می‌توانند دوباره کنترل سرنوشت ملی خود را به دست گیرند. این شعار برگزیت است. این همان وعده‌ای است که دونالد ترامپ، ماتئو سالوینی و مارین لوپن به مردم می‌دهند. آنها به ما قول می‌دهند که دوباره کنترل مرزها، امور مالی و صنایع خود را به دست می‌آوریم، و با برقراری حاکمیت مردم بر دولت و کشور دوباره سرنوشت خود را در دست می‌گیریم. جریان‌های پوپولیستی همچنين با همه رسانه‌هایی که درباره آنها گزارش‌های انتقادی می‌نویسند خصومت می‌ورزند و آنها را بدنام می‌کنند. به باور پوپولیست‌ها این رسانه‌ها «بنگاه‌های دروغ‌پراکنی» هستند که به وسیله جهانی شدن در اختیار آنها قرار گرفته و صرفاً «بلندگوهای تبلیغاتی نخبگان قدرت» هستند. اما نه فقط رسانه‌ها بلکه بسیاری از سازمانها و نهادهای جامعه مدنی هم که از پوپولیست‌ها انتقاد می‌کنند، هدف خصومت و نفرت‌پراکنی آنها هستند. در پایان، می‌توان گفت در حال حاضر احزاب و جریان‌های پوپولیستی با شاخصه‌های مشترکی چون مخالفت آشکار با جهانی‌سازی و یکپارچگی اقتصادی و شباهت‌سازی فرهنگی و سیاسی به عرصه آمده‌اند و تمام ارزش‌های لیبرال دموکراسی را زیر سؤال می‌برند و انقلاب ارتباطات و جهانی‌شدن، فرهنگ‌های گوناگون گیتی را در تماس و رویارویی دائمی قرار داده است. در چنین موقعیتی، ملت‌ها و فرهنگ‌ها در برابر فرصت‌ها و تهدیدهای نوینی قرار گرفته‌اند که از سویی موجب تفاهم و از سوی دیگر موجب برخوردهای متفاوتی میان آنها می‌شود. در این شرایط فرصت تازه‌ای پیش روی جریان‌های پوپولیستی و ملی‌گرا در غرب به وجود آورده است و در این راستا با تأکید بر این موضوع که را در چالش جهانی‌شدن، مردم و دولت‌ها نباید دست به پذیرش کورکورانه و منفعلانه فرهنگ‌های غالب بزنند؛ بلکه چارچوب نگرش سیاست فرهنگی خود را باید با برخوردی فعال شکل دهند و در این راستا تمامی تهدیدهای موجود را به فرصت تبدیل کنند. بر این اساس علل و عواملی هم چون مسئله جهانی‌شدن و تبعات ناشی از آن در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و امنیتی، متعاقب با رویدادهایی چون بحران‌های اقتصادی، مسئله رشد روزافزون مهاجرت، ترس از تروریسم، بحران هویتی و از سویی دیگر، رویدادهایی چون رفراندوم خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا «برگزیت» و پیروزی دونالد ترامپ در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در سال ۲۰۱۶ به عنوان عوامل شتاب‌دهنده در شدت بخشیدن و گسترش پوپولیسم در اروپا و ایالات متحده و به شکل کلی در غرب، نقشی اساسی ایفا کرده‌اند. به نظر نمی‌رسد که پوپولیسم ملی گرا پدیده‌ای زودگذر باشد و می‌تواند برای آینده دموکراسی در اروپا خطرناک باشد.

منابع

۱. احمدی لفقوری کی، (۱۳۹۲)، کتاب اروپا ۱۲، ویژه احزاب و جریان‌های اروپایی، تهران: انتشارات موسسه ابرار معاصر.
۲. اسلامی، شهرام. (۱۳۹۵). شیخ پوپولیسم و بحران دموکراسی‌های غربی.
۳. بشیریه، حسین، (۱۳۸۰)، درس‌های دموکراسی برای همه، تهران، نشر، مؤسسه پژوهشی نگاه معاصر، چاپ اول.
۴. تارگارت، پل، (۱۳۸۱)، پوپولیسم، ترجمه حسین مرتضوی، تهران، نشر آشیان.
۵. تاگیف، برآندره و لیوژی، رافائل، ظهور پوپولیسم ملی نو، منصوره وثوقی، تهران: انتشارات چاپخش، ۱۳۹۶، صص ۸۱-۸۰.
۶. ثمودی، علیرضا، (۱۳۹۷)، اتحادیه اروپا پس از برگزیت، تهران: موسسه اندیشه‌سازان نو.
۷. ثمودی، علیرضا، پوپولیسم اروپایی، تهران، نشر مؤسسه مطالعات و تحقیقات بین‌المللی، فروردین ۱۴۰۰.
۸. دهشیری، محمدرضا و احسان جعفری فر، (۱۳۹۷)، مخالفت حزب آزادی اتریش با کشور ترکیه (۲۰۱۶-۲۰۰۸)، فصلنامه راهبرد سیاسی، سال دوم، شماره ۶، ۷۹-۹۸.
۹. دهشیری، محمدرضا و قاسمی، روح‌الله، (۱۳۹۵)، بحران چهارگانه و خیزش راست افراطی در اروپا، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره اول، شماره بیست و سوم، صص ۱۳۶-۱۰۵.
۱۰. دهشیری، محمدرضا، قاسمی، روح‌الله، (۱۳۹۶)، خیزش راست افراطی و تأثیر آن بر آینده مسلمانان در اروپا، تهران، مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی، وزارت امور خارجه.

۱۱. ژرژیک، اسلاوی (۲۰۱۶)، جنبه دیگر جهانی شدن ظهور دیوارهای نامرئی جدید است، گفتگو با سایت یورونیوز، قابل دسترس در سایت: <https://per.euronews.com/2016/06/09/the-other-side-of-globalisation-is-the-rise-of-new-invisible-walls-says>
۱۲. سجادی، عبدالیوم، (۱۳۸۲)، جهانی شدن و جهان اسلام، فرصت ها و تهدیدات، کنفرانس وحدت اسلامی، تهران.
۱۳. سردارنیا، خلیل الله، (۱۳۸۶)، تبیین جامعه شناختی احزاب پوپولیستی راست رادیکال جدید در دموکراسی های تثبیت یافته اروپا از دهه ۱۹۷۰ به بعد، پژوهشنامه علوم سیاسی، شماره ۸.
۱۴. سمیعی اصفهانی، علیرضا. (۱۳۹۸). درآمدی نظری بر مفهوم، ماهیت و عملکرد پوپولیسم. رهیافت های سیاسی و بین المللی، ۱۱(۲)، ۶۲-۸۵.
۱۵. شجاع، مهدی، جهانی شدن و دموکراسی از دیدگاه یورگن هابرماس، ساموئل هانتینگتون و رابرت دال، گلستان، نشر کیسان، ۱۳۹۶.
۱۶. شهرام نیا، امیر مسعود، جهانی. شدن و دموکراسی در ایران.، تهران، نگاه معاصر، ۱۳۸۶، صص ۱۰۲-۱۰۱.
۱۷. عالم، عبدالرحمن، همتی، فتحعلی، (۱۳۹۸)، پوپولیسم نوین در چشم انداز نظری. فصلنامه مطالعات منافع ملی، ۴(۱۶)، ۳۲-۱.
۱۸. علی اشرف نظری، برهان سلیمی، پوپولیسم راست افراطی در دموکراسی های اروپایی: مطالعه موردی فرانسه، نشریه: دولت پژوهی « شماره ۴، ۱۵۷-۱۸۸.
۱۹. کچویان، حسین، نظریه های جهانی شدن و دین، تهران، نشرنی، ۱۳۸۵.
۲۰. کاستلر، مانوئل، عصر اطلاعات، قدرت هویت، ترجمه ی حسن چاوشیان، انتشارات طرح نو، ۱۳۸۰.
۲۱. کچویان، حسین، (۱۳۸۵)، نظریه جهانی شدن و دین، تهران، نشر نی.
۲۲. کیا، علی اصغر و سعیدی، رحمان. نقش جهانی شدن و رسانه ها در هویت فرهنگی، انتشارات خجسته، ۱۳۸۵.
۲۳. گیدنز، آنتونی. جامعه شناسی، ترجمه ی منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، ۱۳۷۹.
۲۴. محیی، بهرام، (۱۳۹۹)، پوپولیسم؛ آن روی سکه جهانی شدن، قابل دسترس در سایت: <https://www.dw.com/fa-ir>
۲۵. موف، شانتال (۱۳۹۸)، در دفاع از پوپولیسم چپ، ترجمه حسین رحمتی، تهران: نشر اختران.
۲۶. مولر، یان ورنر، پوپولیسم چیست؟ ترجمه بابک واحدی، تهران، نشر بیدگل، ۱۳۹۶.
۲۷. نقیب زاده، احمد، (۱۳۹۱)، بحران مالی و اقتصادی ۲۰۰۸، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و ششم، پائیز.
۲۸. هابرماس، یورگن، جهانی شدن و آینده ی دموکراسی منظومه پساملی، ترجمه کمال پولادی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۸۲.
۲۹. واترز، مالکوم، جهانی شدن، ترجمه ی اسماعیل مردانی گیوی و سیاوش مریدی، تهران، نشر سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳.
30. Balfour, R. (2017). The Resistable Rise of Populism in Europe and Its Impact on Europe and International Cooperation, Mediterranean Yearbook. Retrieved June 16, 2019, from.
31. Church, C. H. (2004). The Swiss Elections of October 2003: Two Steps to System Change?. West European Politics, (27), pp. 518-534.
32. Cox, M. (2017). The Rise of Populism and Crisis of Globalization: Brexit, Trump and Beyond. Irish Studies in International Affairs, 28, 9-17.
33. Cuperus, R. (2017). The Populist Revolt against Globalization. Clingendael Spectator, 3, 10-11.
34. Dunai, M. & Stonstreet, J. (2015, June 3). Multiculturalism doesnot Work, Says Orban. Retrieved August 12, 2019, from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-orbanidUSKBN00JOT920150603>.
35. EcemCaliskan, H. (2018). The Rise of Populist Radical Right Parties inEurope: The Case of the Alternative for Germany (AFD). Retrieved December 1, 2019, from <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12622195/index.pdf>.
36. Fielder, L. (2018). Is Nationalism the Most Jerious Challenge to Human Rights? Warnings from Brexit and Lessons from History. Retrieved July 20, 2019, from

- <https://law.utexas.edu/transnational/projects/isnationalism-the-most-serious-challenge-to-human-rights-warnings-from-brexit-and-lessons-from-history/>.
37. Gest, J., Reny, T., & Mayer, J. (2017). Roots of the Radical Right: Nostalgic Deprivation in the United States and Britain. *Comparative Political Studies*, 1-26.
 38. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart, Bruce Horsfield (2003) *The Media and Neo-populism* Greenwood Publishing Group, - 253 pages.
 39. Grabbe, H., & Lehne, S. (2018, October). Could an Illiberal Europe Work? Retrieved May 22, 2019, from Carnegie Europe: <https://carnegieeurope.eu/2018/10/11/could-illiberal-europe-work-pub-77463>.
 40. Gros Daniel and Steinherr, (2008), "Economic Transition in Central and Eastern Europe" Cambridge University Press, uk.
 41. Gunek, A. (2018). A new type of soft power: Country branding. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 4(1), 252-259.
 42. Gustavo López and Jynnah Radford, Facts on U.S. Immigrants, pew research center, 3 may 2015, access in www.pewhispanic.org/2017/05/03/facts-on-u-s-immigrants/#fb-key-charts-first-second-gen.
 43. Hainsworth, P. (2008). *The Extreme Right in Western Europe*. London: Routledge Press.
 44. Independent. (2017, April 18). French Elections: Marie Le Pen Vows Suspend Immigration to Protect France. Retrieved July 20, 2019 from <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/french-elections-latest-marine-le-pen-immigration-suspend-protect-france-borders-front-national-fn-a7689326.html>.
 45. Kneur, M. (2018). The Tandem of Populism and Euroscepticism: A Comparative Perspective in the Light of the European Crisis. *Journal of the Academy of Social Sciences*, 1-17.
 46. Langenbacher, N & B. Schellenberg. (2011). *Is Europe On The "Right" Path? Right-wing extremism and right-wing populism in Europe*, Published by the Friedrich-Ebert-Stiftung. Forum Berlin.
 47. Lawson, J. (2017, April). Populism and Threat to Globalization, Retrieved July 10, 2019, from Standard Life Investments: https://www.standardlifeinvestments.com/Global_Populism_Global_Isation_Paper_TCM.pdf.
 48. Mcmanus, D. (2016), "Trump says he stands for 'America First.' What does that mean?" <https://www.latimes.com/opinion/opinion-la/la-ol-trump-america-first-20160427-story.html> (Accessed on 27/01/2019).
 49. Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2018). Studying Populism in Comparati
 50. Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2018). Studying Populism in Comparative Perspective: Reflections on the Contemporary and Future Research Agenda. *Comparative Political Studies*, 5 (13), 1667-1693.
 51. Panizza, F. (ed). (2005). *Populism and the Mirror of Democracy*, London: Verso.
 52. Roger, Stone. (2017). *The Making of the President 2016: How Donald Trump Orchestrated a Revolution*, New York: Skyhorse Publishing.
 53. Rooduijn, M., & Schumcher, G. (2016). The Psychological Roots of Populist Voting: Evidence from the United States, The Netherlands and Germany, *European Journal of Political Research*, 55, 302-320.
 54. Schain, M. (2018, August). Shifting Tides, Radical Right Populism and Immigration Policy in Europe and the United States. Retrieved May 18, 2019, from Migration Policy Institute: <http://www.migrationpolicy.org/research/radical-right-immigration-europe-united-states>.
 55. Stockemer, D. (2017). *The Economic Crisis (2009 to 2013) and Electoral Support for Radical Right- Some New Unexpected Findings*.
 56. ve Perspective: Reflections on the Contemporary and Future Research Agenda. *Comparative Political Studies*, 5 (13), 1667-1693.

57. Verbeek, B, & Zaslove, A. (2015). The Impact of Populist Radical Right Parties on Foreign policy: the Northern League as a Junior Coalition partner in Berlusconi Governments. *European Political Science Review*, 7 (4), 525-546.
58. Zakaria, F. (2016, November/December). Populism on the March, Why the West is in Trouble. Retrieved November 22, 2019, from Foreign Affairs: <http://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-10-17/populism-march>.